

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All question are compulsory.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Students answering in the regional language should refer in case of doubt to the main text of the paper in English.

- Q.1 Answer the following (Any Two) 20
- A. Examine the interrelation between growth and development.
 - B. Examine the basic concepts of social change, evolution, growth and development.
 - C. Critically evaluate the dependency theory model of development.
- Q.2 Answer the following (Any Two) 20
- A. Explain Human Development Index. What are the indicators of HDI.
 - B. What is HDI? Mention the reasons for low HDI ranking and suggest measures that can be undertaken to improve the same.
 - C. What is a questionnaire? Explain its types & the technique of framing a questionnaire.
- Q.3 Answer the following (Any Two) 20
- A. Critically evaluate Forest Rights, 2006.
 - B. Examine the issues related to displacement, resettlement and rehabilitation.
 - C. Discuss the meaning and nature of resistance movement with any one case study.
- Q.4 Answer the following (Any Two) 20
- A. Discuss the key elements of the alternative development approach.
 - B. Discuss in detail about sustainable development.
 - C. 'People centric-development is about situating people at the centre of development'. Discuss the statement in the context of development of Hiware Bazar.
- Q.5 Write Short Note (Any Two) 20
- A. Neo-liberal approach
 - B. Case study method
 - C. Jaitapur Power Project
 - D. Mendha Lekha

[वेळ: ३ तास]

[गुण:१००]

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना: १.सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२.उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

३. प्रादेशिक भाषेत उत्तर देणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी शंका असल्यास पेपरच्या मुख्य मजकुराचा इंग्रजीमध्ये संदर्भ द्यावा.

- प्र.१ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. वृद्धी आणि विकास यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट.
- ब. सामाजिक बदल, उत्क्रांती, वृद्धी आणि विकास या मूलभूत संकल्पनांचे परीक्षण करा.
- क. विकासाच्या संदर्भात अवलंबित्व सिद्धांताचे चिकित्सक मूल्यांकन करा.
- प्र.२ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. मानव विकास निर्देशांक स्पष्ट करा. एचडीआयचे निर्देशक काय आहेत?
- ब. मानव विकास निर्देशांक म्हणजे काय? मानव विकास निर्देशांक कमी होण्याची कारणे सांगून त्यात सुधारणा करण्यासाठी काही उपाययोजना सुचवा.
- क. प्रश्नावली म्हणजे काय? त्याचे प्रकार सांगा आणि प्रश्नावली तयार करण्याचे तंत्र स्पष्ट करा.
- प्र.३ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. वन हक्क, २००६ चे चिकित्सक मूल्यांकन करा.
- ब. विस्थापन, पुनर्स्थापना आणि पुनर्वसन संबंधित समस्यांचे परीक्षण करा.
- क. कोणत्याही व्यक्ति अध्ययनासह प्रतिकार चळवळीचा अर्थ आणि स्वरूपाची चर्चा

करा.

- प्र.४ खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- अ. पर्यायी विकास दृष्टिकोनातील प्रमुख घटकांची चर्चा करा.
- ब. चिरंजीवी विकासावर सविस्तर चर्चा करा.
- क. 'लोककेंद्रित-विकास म्हणजे लोकांना विकासाच्या केंद्रस्थानी बसवणे'. हिवरे बाजाराच्या विकासाच्या संदर्भात वरील विधानावर चर्चा करा.
- प्र.५ खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा. २०
- अ. नव-उदारमतवादी दृष्टिकोन.
- ब. केस स्टडी पद्धत
- क. जैतापूर वीज प्रकल्प
- ड. मेंढा लेखा